

26a. Garų molio masės matavimas Mejerio būdu

Užduotis:

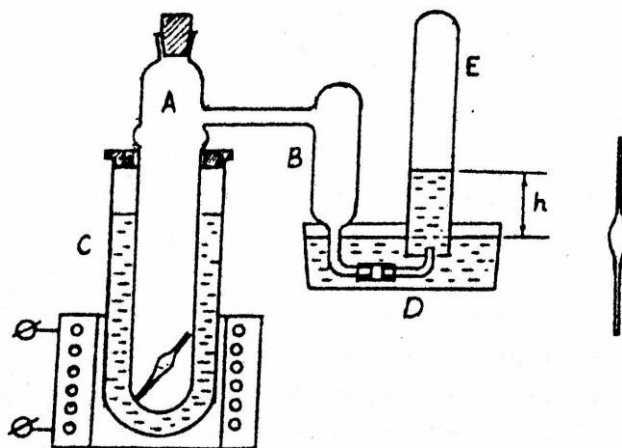
1. Išmatuoti skysčio garų molio masę ir tankį.

Pagrindiniai teoriniai klausimai:

1. Idealiųjų ir realiųjų dujų pagrindiniai skirtumai.
2. Klapeirono lygtis.
3. Avogadro dėsnis.
4. Ar teisingai išmatuotume garų molio masę, jeigu į eudiometrą patektų tiriamojo skysčio garai?

Matavimo metodas ir aparatūra.

Matavimų aparatūros schema pavaizduota 1 pav. Garinimo indas A, turintis specialią šoninę atšaką B, įstatytas į indą C su verdančiu vandeniu. Viršutinis jo galas sandariai uždarytas šlifu arba guminiu kamščiu. Esant nulaužtai ampulei indo dugne, tiriamasis skystis iš jos išgaruoja, užimdamas apatinėje indo dalyje tam tikrą tūrį V' , ir išstumia atitinkamą oro tūrį V_1 į eudiometrą E. Eudiometrą sudaro graduotas uždaru galu vamzdelis, pripildytas vandens ir apverstas įstatytas į indą D su vandeniu. Šiam tikslui galima panaudoti 20 – 30 cm³ tūrio matavimo cilindrą.

1 pav. Molio masės matavimo Mejerio būdu schema

Įkaitę garai elgiasi kaip idealiosios dujos. Jeigu į apatinę katinimo indo dalį įleistume oro, tai jis, užimdamas tūrį V' , išstumtų į eudiometrą tą patį oro tūrį V_1 , kaip ir garai. Taigi šis vyksmas ekvivalentus idealiųjų dujų plėtimuisi kintant slėgiui ir temperatūrai, todėl

$$\frac{p_1 V_1}{T_1} = \frac{p_a V'}{T'}; \quad (1)$$

čia p_a - aplinkos oro slėgis, p – slėgis eudiometre, T' - vandens virimo temperatūra, T_1 - oro temperatūra eudiometre. Pagal Klapeirono lygtį

$$p_a V' = \frac{m}{M} RT'; \quad (2)$$

čia m – garų masė, o M - jų molio masė. Iš (2) ir (1) lygčių gausime, kad

$$M = \frac{mRT_1}{P_1 V_1}. \quad (3)$$

Atmosferos slėgį p_a atsveria oro slėgis eudiometre ir aukščio h vandens stulpelio slėgis $\rho_v gh$, todėl $p_a = p_1 + \rho_v gh$. Taigi

$$p_1 = p_a - \rho_v gh. \quad (4)$$

Galutinai užrašysime

$$M = \frac{mRT_1}{(p_a - \rho_v gh)V_1}. \quad (5)$$

Garų tankis esant kaitinimo indo temperatūrai $\rho_g = \frac{m}{V'}$. Išreiškę V' iš (1) lygties ir panaudoję (5) gausime

$$\rho_g = \frac{Mp_a}{RT'}. \quad (6)$$

Darbo eiga.

1. Įsitikinkite, kad inde A nėra prieš tai atliktų eksperimentų likučių. Taip pat įsitikinkite, kad C yra pakankamai vandens ir įjunkite krosnelės kaitinimą.
2. Pasirinkite ampulę ir ją pasverkite. Jos forma pavaizduota 2 pav., dešinėje. Tarkime, kad ampulės masė m_1 .
3. Įsiurbimo būdu užpildykite ją tiriamuoju skysčiu ir laikykite gulsčioje padėtyje. Ampulę užlydykite kaitindami kapiliarą spiritine lempute ir palengva tempdami.
4. Ampulę su atskirtais kapiliarų galais pasverkite. Jeigu šiuo atveju masė m_2 , tai skysčio masė $m = m_2 - m_1$.
5. Pripildykite eudiometro vamzdelį vandens, uždenkite jį plono popieriaus gabalėliu, kad jį apvertus ir laikant vertikaliai, vanduo neišsilietų.
6. Įstatykite jį į baseinėlį D, taip kad atšakos C vamzdelio galas patektų į jo vidų ir pritvirtinkite specialiu laikikliu.
7. Orui inde A šylant, iš atšakos B vamzdelio eina burbuliukai. Kai per minutę pasirodo mažiau negu vienas burbuliukas, oras pakankamai įkaitęs. Atkimškite kamštį ir vertikaliai laikydami ampulę nulaužkite jos viršutinį kapiliarą. Įmeskite ampulę į indą, jį nedelsdami užkemškite ir stebėkite eudiometrą. Išmatuojame į jį patekusio oro tūrį V_1 ir vandens stulpelio aukštį h .
8. Apskaičiuokite molio masės vertę ir palyginkite ją su apskaičiuota panaudojant tiriamojo skysčio cheminę formulę.
9. Sutvarkykite darbo vietą.

Literatūra:

1. A. Medeišis „Mechanika, molekulinė fizika, elektra ir magnetizmas. Fizikos praktikumas.“, Vilnius, *Vilniaus universiteto leidykla*, 2000, 353 p.
2. J. Kaladė, V. Mickevičius, D. Grabauskas, „Termodinamika ir statistinė fizika“, Vilnius, *Mokslas*, 1982, 380 p.